

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музикознавства та хорового мистецтва

Затверджено

На засіданні кафедри музикознавства
та хорового мистецтва
Львівського національного
університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31. 08. 2023 р.)

Завідувач кафедри
Тарас ДУБРОВНИЙ

Силабус з навчальної дисципліни

«Музична палеографія»,

що викладається в межах ОПІ Музикознавство
другого (магістерського) рівня вищої освіти
для здобувачів зі спеціальності 025 Музичне мистецтво

Львів 2023

Назва курсу	Музична палеографія
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Валова, 18.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	кафедра музикознавства та хорового мистецтва факультету культури і мистецтв
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	02 Культура і мистецтво, 025 Музичне мистецтво
Викладачі курсу	Сиротинська Наталія Ігорівна, доктор мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства та хорового мистецтва
Контактна інформація викладачів	nataliya.syrotynska@lnu.edu.ua https://kultart.lnu.edu.ua/employee/syrotynska-nataliia-ihorivna
Консультації по курсу відбуваються	Щопонеділка, 15.00-16.30 год. (вул. Валова, 18, ауд. 23) Також можливі он-лайн за домовленістю. Для цього можна використовувати спілкування через електронну пошту, месенджер тощо.
Сторінка курсу	https://kultart.lnu.edu.ua/course/muzychna-paleohrafiia-025-muzychne-mystetstvo
Інформація про курс	Дисципліна « Музична палеографія » є нормативною дисципліною зі спеціальності 025 Музичне мистецтво для освітньої програми «Музикознавство», яка викладається протягом 1 року (1 семестр) в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація курсу	Дисципліна « Музична палеографія » є нормативною дисципліною, що передбачає вивчення історії візантійської нотації. Лекційний курс зосереджується на контексті міждисциплінарних зв'язків: основ музичного джерелознавства, музично-педагогічного краєзнавства, мистецтвознавства, історії музики. Матеріали курсу дозволяють відстежувати і осмислювати змінність образно-жанрових і формотворчих проєкцій музичного мислення людства.
Мета та цілі курсу	Метою викладання навчальної дисципліни « Музична палеографія » є ознайомлення та вироблення практичних навиків прочитання давніх нотацій - візантійської, слов'янорусської, київської квадратної ноти, а також західної латинської нотації. Основні завдання навчального курсу « Музична палеографія »: розкриття невідомих чи маловідомих періодів історії музичного мистецтва на прикладі розвитку нотаційних систем від невменного до лінійного запису. Це сформує цілісне сприйняття і розуміння перебігу історичних мистецьких процесів у широкому музикознавчому та культурологічному контексті.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: <ol style="list-style-type: none"> 1. Догматики вісьмох гласів з рукопису XVI століття / Антологія української церковної монодії 1, Львів: УКУ, 2002, 20 с. 2. Ірмоси канонів на Введення Богородиці в храм і Воскресіння / упоряд., комент., вступ Юрій Ясіновський, ред. Крістіян Ганнік, Марія Качмар [=Антологія візантійсько-слов'янської та української сакральної монодії, вип. 12]. Львів: Вид-во УКУ 2016. 20 с. 3. Качмар М. Азбука кулізьяного ірмологіону // Українська Музика 2018/1, с. 115-119.

4. Качмар М. І. Розуміння музичної форми у семіологічному контексті нотаційних систем // Музичне мистецтво : зб. ст. Донецьк : Юго-Восток, 2012. Вип. 12. С. 38–43.
5. Качмар М. І. Сучасний науково-аналітичний інструментарій у дослідженнях пісенспівів сакральної монодії // Калофонія. — Львів : Видавництво УКУ, 2014. Ч. 7. С. 133–145.
6. Кісь Я. Палеографія. Львів 1975.
7. Корній Л. П. Проблеми джерелознавства української музичної культури (безлінійні нотовані рукописи сакральної монодії XI – XVI ст.) / Лідія Корній // Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. – Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2005. Чис. 6 (10). С. 40–45.
8. Корній Л. Еволюція музичної виразності православного співу української традиції у зв'язку зі змінами нотного письма / Лідія Корній // Музична україністика — сучасний вимір. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2010. С. 252–255.
9. Кріль М. Основи палеографії. Київ, 1995.
10. Микола Дилецький. Граматика музикальна. Фотокопія і транскрипція рукопису 1723 року. Підготувала до видання О.С. Цалай-Якименко. Київ 1970, ХСІV+110 с.
11. Міщенко І. Великі групи знаків та їх місце у калофонічній стихирі Преображення «*Προτυπὼν τὴν Ἀνάστασιν*» з рук. Βλατάδων 46, f. 333v–334r // *Українська музика* (2015/4).
12. Панашенко В. Палеографія українського скоропису другої половини XVII ст. Київ, 1974.
13. Сиротинська Н. Перло багатоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії. Монографія. Львів: Видавець Тетюк Т.В. 2014, 334 с.
14. Страсні антифони з Любачівського ірмологіону 1674 року / упоряд. Наталя Сиротинська [=Антологія візантійсько-слов'янської та української сакральної монодії, 13]. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2021. 108 с.
15. Ірмоси канонів на П'ятидесятницю / упоряд. Наталя Сиротинська [=Антологія візантійсько-слов'янської та української сакральної монодії, 15]. Львів 2022. 32 с.
16. Цалай-Якименко О. “Літерні поміти” російських співацьких рукописів XVII ст. – різновид київської релятивної нотації // Записки НТШ, т. 232. Львів 1996, с. 41-58.
17. Цалай-Якименко О. Духовні співи давньої України. Антологія. Київ 2000, 220 с.
18. Цалай-Якименко О. Київська школа музики XVII ст. Монографія. Київ-Львів-Полтава 2002, 500 с.
19. Цалай-Якименко О. С. Київська нотація як релятивна система (за рукописами XVI-XVII ст.) // Українське музикознавство, № 9. Київ, 1974, с. 197–224.
20. Ясіновський Ю. Ірмоси Київської Церкви: Критичне видання

за Супрасльським нотолінійним ірмологіоном 1598–1601 років / ред. Крістіян Ганнік [=Київське християнство XI; =Історія української музики: Джерела 25]. Львів: Видавництво УКУ, 2018. XI+376, 432 с.

21. Ясиновський Ю. Сучасний погляд на київську нотацію // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського, 41, книга 2. Київ 2006, с. 94-106.
22. Ясиновський Ю. Палеографія київської ноти // Musica humana, 2. Львів 2005, с. 81-100.
23. Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмологіони 16-18 століть. Каталог. Львів 1996.

Додаткова література:

1. Alexandru M. The Palaeography of Byzantine Music: a brief introduction with some preliminary remarks on musical palimpsests / ed. M. Alexandru, A. Escobar // El palimpsesto grecolatino como fenómeno librario y textual. 2006. №. 2. 655. P. 113–130.
2. Cardine E. Semiologia gregoriańska / Eugèn Cardine; przekł. M. Kaziński, M. Siciarek. Kraków : Wydawnictwo benedyktynów Tyniec, 2008. 188 s.
3. Conomos D. E. The treatise of Manuel Chrysaphes, the lampadarios: On the theory of the art of chanting and on certain erroneous views that some hold about it (Mount Athos, Iviron Monastery MS 1120, July 1458) / Dimitri E. Conomos. – Wien : Verlag der Oesterreichischen Akademie der Wissenschaften, 1985. 119 p. (Monumenta musicae byzantinae. Corpus scriptorum de re musica, Vol. 2).
4. Engberg S.G. Greek Ekphonic notation: The Classical and the Pre-classical Systems / Gudrun Engberg // Conference of Byzantine music notation (November 1992, Hernen, Netherlands) / Palaeobyzantine Notations I: A Reconsideration of the Source Material. – Hernen : A. A. Bredius Foundation, 1995. P. 33–55.
5. Floros C. Universale Neumenkunde : Die byzantinischen, slavischen und gregorianischen Tonfiguren und Formeln : Dokumentation / Constantin Floros. Kassel ;Wilhelmshöhe : Bärenreiter-Antiquariat, 1970. Bd. 3. 376 S.
6. Kachmar M. Musical Structure of Byzantine Monodic Church Chants: from Sign to Principle // Musikgeschichte in Mittel- und Osteuropa. Leipzig 2015, S. 96–107. Heft 16.
7. Tilliard H.J.W. Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation. Copenhagen 1932.
8. Williams C. F. A. The Story of Notation / Charles Francis Abdy Williams. – London : W. Scott Publ. Co., 1903. 264 p.

Інтернет-ресурси:

<http://www.irmologion.nfo.sk/>

<https://polona.pl/item/irmologion,MjQ2OTYwMjA/4/#info:metadata>

	https://www.decani.org/ http://www.unmercenary.com/chant/glchant.html http://www.musicalia.it/rodykle.en.php http://www.smnf.cz/en/news/ https://www.bl.uk/manuscripts/
Тривалість курсу	Один семестр (перший) (90 год.)
Обсяг курсу	32 години аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять, 58 годин самостійної роботи, 3 кредити ЄКТС.
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення даного курсу магістрант повинен:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначати стильові і жанрові ознаки музичних творів давньої музики та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві (ПРН3). 2. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків (ПРН 4). 3. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій (ПРН 6). 4. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом (ПРН 7). 5. Здійснювати викладання теорії, історії музики з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача (ПРН 8). 6. Здійснювати ефективне управління мистецькими проектами, зокрема, їх планування та ресурсне забезпечення (ПРН 9). <p>Цей ОК забезпечують загальні та фахові компетентності, а саме: ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК8, ЗК9, ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК8.</p>
Ключові слова	Музична палеографія, невменна нотація, знаменна нотація, кулізм'яна нотація, київське знамя, мензуральна нотація, жанри і форми.
Формат курсу	Очний. Проведення практичних робіт та консультацій.
Теми	*СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Іспит вкінці І семестру усний
Пререквізити	Для вивчення курсу здобувачі магістерського рівня потребують базових знань з циклу музикознавчих дисциплін історичного та теоретичних сфер, достатніх для сприйняття категоріального апарату музичної палеографії.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, наукова дискусія, колаборативне навчання (форми – групові проекти, тьюторство, розробка).
Необхідне обладнання	Обладнання для проведення презентацій та відтворення ілюстративного матеріалу, використання програм Microsoft Office, доступу до мережі Інтернет
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поточне тестування: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • ІНДЗ: 20 % семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20;

	<p>• екзамен: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50. Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що магістри виконають ІНДЗ. Академічна доброчесність: Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі магістри відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Магістри мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку магістри зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання письмових робіт, передбачених курсом. Література. Уся література, яку магістри не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Магістри заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність магістрів під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін. Жодні форми порушення доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до контрольного заміру знань (іспиту).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Музична палеографія в дослідженнях. 2. Форми нотопису давніх цивілізацій. 3. Літургійні книги греко-візантійського обряду. 4. Особливості невменного запису: форма і зміст. 5. Візантійська нотація: періодизація і особливості. 6. Слов'янська нотація: кулизмяна і кондакарна. 7. Зв'язок графічних невменних зображень, назви і змісту. 8. Літургійні книги римо-католицького обряду. 9. Західна невменна нотація: історія і еволюція. 10. Мензуральне письмо. 11. Музичні трактати 16 століття. Структура і зміст. 12. Українське нотолінійне письмо «київське знамя». 13. Функціональність ірмологіонів, структурні типи і зміст. 14. Теоретичний аналіз зразків київської нотації: ключі, звукоряди, ладова мутація. 15. Трактат Миколи Ділецького «Грамматика музикальна». 16. Жанри і форми музичних середньовічних рукописів
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

* СХЕМА КУРСУ

Семестр, тема, год. ауд.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год. самостійн. роботи	К-ть балів
П. 1 тема 4 год	Введення в курс “Музична палеографія”. Музична палеографія як предмет музикознавства. Мета, завдання, література. Дослідники візантійської та слов'яно-руської нотації: історіографія.	Лекційне та практичне заняття	Корній Л. Проблеми джерелознавства української музичної культури (безлінійні нотовані рукописи сакральної монодії XI – XVI ст.) / Лідія Корній // Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2005. Чис. 6 (10). С. 40–45. Alexandru M. The Palaeography of Byzantine Music: a brief introduction with some preliminary remarks on musical palimpsests / ed. M. Alexandru, A. Escobar // El palimpsesto grecolatino como fenómeno librario y textual. 2006. №. 2. 655. P. 113–130. Качмар М. І. Сучасний науково-аналітичний інструментарій у дослідженнях піснеспівів сакральної монодії // Калофонія. Львів : Видавництво УКУ, 2014. Ч. 7. С. 133–145. Єфіменко А. Трасибулос Георгіадес засновник мюнхенської музикологічної школи // Українська музика. Львів. Ч. 3–4 (5– 6). Львів 2012. С. 43–56.		
П. 2 тема 4 год	Палеографія і семіологія, джерелознавство і текстологія, міжпредметні зв'язки. Дослідники візантійської та слов'яно-	Лекційне та практичне заняття	Антонович М. До історії візантійської та української церковної музики. Musica sacra. Львів 1996. С. 5-16. Маценко П. Нариси до історії	Підготовка до семінарського заняття за матеріалами на тему. 6 год.	5 б

	руської нотації: історіографія.		української церковної музики. Роблін. Вінніпег: Вид-во М.Т.Б., 1968. 151 с. Залеский М. Основи візантійської ритміки // Καλοφωνία. Львів УКУ, 2010. Ч. 6. С. 114–165.		
II. 3 тема 4 год	Специфіка джерел, музичні жанри, особливості осмогласного мислення. Літургійні книги Кондакар, Ірмологіон, Стихирар, Тропаріон, Тріодь, Мінеї. Гласова система організації греко-візантійської, римо-католицької і слов'яно-руської співочих практик.	Лекційне та практичне заняття	Чижик І. Мелодичний аспект поспівкового комплексу осмогласся у нотолінійному Октоїху // Старовинна музика: сучасний погляд <i>ars medievalis</i> – <i>ars contemporalis</i> . Науковий вісник ЛНМА ім. М. Лисенка. Кн. 2. Київ, 2006. С. 80–86. Das Lemberger Irmologion. Die älteste liturgische Musikhandschrift mit Fünfiniennotation aus dem Ende des 16. Jahrhunderts / Herausgegeben und eingeleitet von Jurij Jasinovs'kyj, Übertragen und kommentiert Carolina Lutzka Köln–Weimar–Wien: Böhlau 2008. 509 S.	Підготовка до семінарсько-практичного заняття за матеріалами на тему. 8 год.	5 б
II. 4 тема 4 год	Періодизація візантійської нотації і функції знаків. Візантійські теоретичні посібники. Палеовізантійська, середньовізантійська і пізньовізантійська нотації. Калофонічний період, композиторська школа (Йоан Кукузель), підручники «Асматика» і «Пападика». Трактат «Агіополітес».	Лекційне та практичне заняття	Камінська О. Трактат першої половини XIV століття Агіополітес // Молоде музикознавство. Львів, 2008. Вип. 20. С. 120–127. Качмар М. Musical Structure of Byzantine Monodic Church Chants: from Sign to Principle // <i>Musikgeschichte in Mittel- und Osteuropa</i> . Leipzig 2015, Heft 16. S. 96–107. Мищенко І. М. Великі групи знаків (θήσεις) та їх місце в калофонічній стихирі Преображення «Προτυλὼν τὴν Ἀνάστασιν». Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. ІМФЕ ім.	Підготовка до модульного заняття 14 год.	10 б

			М. Т. Рильського НАНУ. Київ, 2014. № 1 (45). С. 14–28.		
П. 5 тема 4 год	Історія виникнення слов'янського нотопису. Кулізмяна та кондакарна нотації. Типографський устав з кондакарем кін. XI ст. Та Благовіщенський кондакар. Сакральний зміст знаків. Особливості транскрипції кулізмяної нотації. Фтора та мутація у музичному записі: особливості використання на прикладі піснеспівів 2-го гласу.	Лекційне та практичне заняття	Корній Л. Проблеми джерелознавства української музичної культури (безлінійні нотовані рукописи сакральної монодії XI–XVI ст.) // Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. Київ, 2005. Чис. 6 (10) С. 40–45. Зінченко В. Розспіви фіт Октоїха кінця XVI–XVIII століть у богородичних, ірмосах та степенних // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: Київ, 2008. Вип. 78. С. 143–153.	Підготовка до семінарського заняття за матеріалами на тему. 7 год.	5 б.
П. 6 тема 4 год	Київська нотація: виникнення і використання. Ірмологіони та їх структура. Особливості періодизації та палеографічного опису. Теоретичний аналіз нотопису. Система ключів і ладові мутації. Метроритмічні і ладові особливості сакральної монодії.	Лекційне та практичне заняття	Антонович М. Musica sacra: зб. ст. з історії української церковної музики. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1997. 261 с. Шевчук О. Ю. Спостереження над ритмічною організацією української церковної монодії XVII ст. Метроритм. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2002. С. 35–40 Герасимова-Персидська Н. Львівський Ірмологіон 1700 року як явище музичної культури. Καλοφωνία. Львів, 2002. Ч. 1 С. 19–24.	Підготовка до семінарського заняття за матеріалами на тему. 7 год.	5 б
П. 7 тема 4 год	Григоріанський хорал. Латинські середньовічні нотовані книги. Теоретичний аналіз нотопису. Мистецький декор та естетика середньовічних рукописних книг. богослужбових книгах. Роль творця і переписувача книжок в українській	Лекційне та практичне заняття	Albarosa N. Menzuralizm wobec rytmu gregoriańskiego // Studia gregoriańskie. Poznań, 2009. S. 59–73. Загнітко К. Ритмічна інтерпретація григоріанського хоралу // Студії мистецтвознавчі. Рівне, 2014. С. 8–13. Sawicki B. Chorał gregoriański	Підготовка до семінарсько-практичного заняття за матеріалами на тему. 6 год.	10 б.

	музичній культурі. Метроритмічні і ладові особливості.		śpiewem liturgicznym Kościoła Studia gregoriański // Studia gregoriański. Poznań, 2009. S. 45–83.		
II. 8 тема 4 год	Форми і жанри літургійного співу. Інтелектуальний контекст літургійних текстів. Музично-поетичних аналіз гімнографії, тяглість поетичної традиції і літургійної практики.	Лекційне та практичне заняття	Сиротинська Н. Перло багатоцінне: музично-поетичний світ богородичної гімнографії. Монографія. Львів: 2014, 334 с. Качмар М. І. Сучасний науково-аналітичний інструментарій у дослідженнях піснеспівів сакральної монодії // Калофонія. Львів: Видавництво УКУ, 2014. Ч. 7. С. 133–145.	Підготовка до модульного заняття 10 год.	10 б.